УДК 378. 011. 3-057:7.05

Дяченко А. В.

ORCID 0000-0003-4496-5931

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри промислового дизайну і комп'ютерних технологій,
завідувачка аспірантурою
Київської державної академії
декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука
(м. Київ, Україна) E-mail: diachenko.alla@ya.ru

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ДИЗАЙН-ОСВІТИ У КРАЇНАХ СНД

Метою наукової статті *виступає дослідження ключових особливостей організації системи дизайн-освіти у країнах Співдружності Незалежних Держав.* ***Методологія дослідження*** *у повному обсязі адаптована до особливостей організації системи дизайн-освіти у країнах Співдружності Незалежних Держав. В рамках розкриття тематики наукової статті використано методи загального аналізу для вивчення і аналізу особливостей становлення та розвитку дизайн освіти у країнах Співдружності Незалежних Держав.* ***Наукова новизна дослідження*** *полягає в тому, що: 1) уточнено зміст поняття «дизайн»; 2) з'ясовано особливості становлення та розвитку дизайн-освіти у Азербайджані, Вірменії, Казахстані, Киргизстані, Молдові, Таджикистані, Узбекистані, Росії та Білорусі; 3) встановлено, що інноваційний розвиток дизайн-освіти дозволить комплексно здійснювати підготовку фахівців у сфері дизайну, яка відповідатиме міжнародним стандартам та вимогам; 4) визначено, що провідними напрямками підготовки у закладах вищої освіти Росії за спеціальністю «Дизайн» виступають графічний дизайн, дизайн середовища, дизайн костюму, дизайн інтер'єру, промисловий дизайн та дизайн архітектурного середовища; 5) виявлено, що на сьогодні організація системи архітектурно-дизайнерської освіти в Росії має базуватися на досягненнях прикладних та фундаментальних наук, а також на засадах розвитку інноваційних технологій; 6) встановлено, що на сьогодні наукова школа дизайну Білорусі активно розвивається, оскільки вже відбувся перехід від етапу формування до етапу активного розвитку.* ***Висновки:*** *за результатами опрацювання низки наукових праць з'ясовано, що забезпечення якості та належного рівня організації і викладання дизайн-освіти у закладах вищої освіти виступає запорукою формування високого рівня професіоналізму дизайнерів до виконання поставлених дизайнерських завдань. У ході проведеного дослідження встановлено, що фахова підготовка майбутніх дизайнерів у країнах Співдружності Незалежних Держав, яку здійснюють провідні вищі навчальні заклади цих країн, має відповідати міжнародним стандартам і вимогам.*

Ключові слова: *дизайн-освіта, спеціальність, заклад вищої освіти.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільних відносин одним із надзвичайно актуальних та водночас досить складних завдань системи освіти виступає забезпечення якості та належного рівня організації і викладання дизайн-освіти у закладах вищої освіти. Дослідження доводять, що саме такі умови гарантують висококласну та фахову підготовку майбутніх дизайнерів, а також сприяють підвищенню творчого потенціалу та креативності, що у перспективі стане запорукою формування високого рівня професіоналізму до виконання поставлених дизайнерських завдань.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідження особливостей становлення та розвитку дизайн-освіти у країнах Співдружності Незалежних Держав (СНД) проводили такі провідні-науковці та вчені, як Л. Г. Ахметов, В. С. Бадаєв, Л. В. Березкіна, О. В. Бобряшова, Н. Гарін, В. А. Комеліна, В. К. Кузьмін, Д. Куканов, Л. В. Мосієнко, С. І. Назарова, Л. В. Оружа, М. Панова, Л. І. Первіна, В. Г. Романовський, Л. Н. Солодовиченко, Ш. С. Турганбаєва, С. Усенюк, Н. Ю. Фролова, О. Фурса, Н. С. Хасанова, Є. С. Шелестова та інші. Однак, виходячи із аналізу вище представлених провідними науковцями та вченими праць, слід наголосити на тому, що проблематика організації системи дизайн-освіти до кінця не вивчена та потребує проведення подальших більш ґрунтовних досліджень.

Формулювання мети дослідження. Метою наукової статті виступає дослідження ключових особливостей організації системи дизайн-освіти у країнах СНД.

Методологія та методика дослідження. Методологія дослідження у повному обсязі адаптована до особливостей організації системи дизайн-освіти у країнах СНД. В рамках розкриття тематики

© Дяченко А. В., 2020

DOI: 10.5281/zenodo.3905957.

наукової статті використано методи загального аналізу для вивчення і аналізу особливостей становлення та розвитку дизайн-освіти у країнах СНД.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підставі проведеного аналізу ключових особливостей становлення дизайн-освіти у різних країнах світу, з'ясовано, що стрімко цей освітній напрям почав розвиватися після Другої світової війни, так як потрібно було відновлювати завдані війною збитки [6, 168].

Поряд з тим, слід відзначити ряд проблем, що сьогодні виникають на шляху розвитку та становлення дизайн-освіти у країнах СНД. Відтак, однією із ключових проблем виступає неузгодженість цілей професійної дизайнерської освіти із цілями розвитку суспільства. У результаті такої неузгодженості знижується рівень розвитку естетичного смаку як у суспільстві, так і безпосередньо у особистості, що призводить до руйнування меж між професійною та непрофесійною діяльністю. Також слід виділити і те, що часто початківці-дизайнери орієнтуються лише на матеріальний дохід та забувають про соціальну користь професії дизайнера. При цьому, не менш важливою проблемою виступає проблема нерозкритості творчого потенціалу у студентів-дизайнерів, оскільки у частих ситуаціях викладач не в змозі працювати індивідуально із кожним із них [11, 331].

Окрім цього, встановлено, що на сьогодні у світі функціонують більш, ніж 400 навчальних закладів, які готують фахівців у сфері дизайну. При цьому, у цих закладах навчається в середньому від 100 до 2000 осіб щорічно, а разом у сумі понад 50000 осіб [6, 172].

В контексті дослідження особливостей сучасної дизайн-освіти у країнах СНД, Н. С. Хасанова відзначає ряд наступних закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців у сфері художньої та дизайн-освіти. Відтак, це [13, 64–66]:

1) Азербайджанська державна художня академія (Азербайджан) (факультет образотворчого мистецтва, факультет мистецтвознавства та факультет архітектури і дизайну);

2) Єреванська Державна художня академія (Вірменія) (факультет образотворчого мистецтва та факультет дизайну і декоративно-прикладного мистецтва);

3) Казахська національна академія мистецтв імені Т. К. Жургенова (КазНАМ) (Казахстан) (факультет театрального мистецтва, музи-вертикального мистецтва, хореографії, кіно, ТБ та мистецтвознавства, факультет живопису скульптури і дизайну, факультет декоративно-прикладного мистецтва);

4) Національна академія мистецтв Киргистану імені Т. Садикова (Киргистан) (факультет художньої кераміки, станкового живопису, станкової скульптури, дизайну та художнього оформлення середовища, факультет дизайну та промислової графіки, факультет художнього моделювання костюма;

5) Академія Музики, театру і образотворчого мистецтва (Молдова) (факультет музичного мистецтва, театрального мистецтва, образотворчого мистецтва, факультет живопису, церковного живопису, графіки, дизайну одягу, дизайну інтер'єру, факультет декоративно-прикладного мистецтва та реставрації);

6) Державний інститут мистецтв імені М. Турсунзаде (Таджикистан) (факультет виконавчий, факультет музично-педагогічний, факультет театрально-художній, факультет культурології, факультет бібліотекознавства та інформації, факультет підвищення кваліфікації працівників культури);

7) Національний інститут мистецтв і дизайну імені К. Бехзода (Узбекистан) (факультет образотворчого мистецтва, факультет прикладного мистецтва, факультет дизайну і теорії, факультет історії мистецтв).

Що стосується дизайн-освіти у Росії, то колектив науковців на чолі із М. Гаріном, в процесі дослідження особливостей дизайнерської освіти в Росії, доходить висновку, що під час викладання дисципліни «Дизайн» та водночас навчання майбутніх майстрів дизайну, варто звернути увагу на такі елементи, як:

1) дизайн слід розглядати з позиції поєднання художньої, дослідної та конструкторської видів професійної діяльності, при цьому, призначення цієї спеціальності націлене на розвиток нової культури;

2) практичний аспект викладання дисципліни «Дизайн» полягає у розробці нових спеціальних програм типу Master of Design;

3) комплексна модель навчального процесу поєднує у собі три складові: художню, наукову та технічну [2, 356].

Разом з тим, О. В. Бобряшова та Л. В. Мосієнко зазначають, що дизайн-освіта в Росії на сьогодні перебуває на початку свого розвитку. Про це засвідчують відкриття у багатьох вузах Росії факультетів та кафедр дизайну, а також впровадження початкової підготовки по дизайн-освіті від дошкільних до шкільних закладів освіти. У результаті такі дії сприяють розширенню сфери викладання дизайну та спонукають до зміни принципів та підходів до освітньої програми [4, 22–23].

Також, опираючись на результати дослідження, представлені у [1], слід відмітити, що перспективи розвитку дизайн-освіти у Росії залежать від можливостей та повноти графічного матеріалу, від оригінальності бачення та від особливостей народної творчості.

В рамках розкриття тематики наукового дослідження слід відмітити, що організація системи дизайн-освіти у кожній із країн СНД проводиться по-різному. Так, у Росії модель багаторангової системи безперервної дизайн-освіти складається із таких блоків [5, 117]:

– Блок 1. Підсистема дошкільного виховання і розвитку.

– Блок 2. Підсистема шкільної освіти та виховання.

– Блок 3. Підсистема середньої професійної освіти.

– Блок 4. Підсистема вищої професійної освіти.

– Блок 5. Підсистема післяуніверситетської освіти.

Дослідження доводять, що на сьогодні провідними закладами освіти у Росії, які здійснюють підготовку за спеціальністю «Дизайн», виступають Московська державна художньо-промислова академія імені С. Р. Строганова (факультет дизайну, факультет монументально-декоративного і прикладного мистецтва, факультет мистецтва реставрації) та Санкт-Петербурзька державна художньо-промислова академія імені О. Л. Штігліца (факультет монументально-декоративного мистецтва та факультет дизайну) [7].

У процесі дослідження з'ясовано, що на сьогодні як в Росії, так і в інших країнах СНД, діють такі напрями дизайн-освіти [14, 192]:

1) дизайн середовища, зокрема дизайн архітектурного середовища, дизайн інтер'єру, світловий дизайн, дизайн ландшафту тощо;

2) промисловий дизайн, а саме: дизайн інтер'єру, дизайн предметів, дизайн транспорту, дизайн побутової техніки, дизайн меблів тощо;

3) дизайн моди, зокрема дизайн костюма, дизайн сценічного костюма дизайн текстилю, дизайн взуття тощо;

4) графічний дизайн, тобто дизайн книжки, поліграфічний дизайн, веб-дизайн, дизайн освітнього середовища, дизайн заходів, дизайн інформації.

При цьому, найбільш перспективними та водночас поширеними напрямками підготовки у закладах вищої освіти Росії за спеціальністю «Дизайн» виступають такі напрямки [14, 193]: графічний дизайн, дизайн середовища, дизайн костюму, дизайн інтер'єру, промисловий дизайн та дизайн архітектурного середовища.

Опираючись на результати дослідження В. Г. Романовського, слід відмітити, що на сьогодні організація системи архітектурно-дизайнерської освіти в Росії має базуватися на досягненнях прикладних та фундаментальних наук, а також на засадах розвитку інноваційних технологій. Поряд з тим, важливими компонентами архітектурно-дизайнерського мислення та концепції дизайн-освіти повинні виступати новаторство та креативність [8, 39].

Щодо організації системи дизайн-освіти у Казахстані, то тут доцільно відмітити наступне. Проведений аналіз джерела [3] вказує на багатогранність розвитку дизайн-освіти у Казахстані. Із початком заснування дизайн-освіта Казахстану була зумовлена не тільки історичним розвитком, але і географічним розташування та особливостями кліматичних і природніх умов. При цьому сьогодні розвиток дизайн-освіти у Казахстані обумовлюється поєднанням творчого індивідуалізму, тонкощів художнього смаку, оригінальності сучасної методики викладання із особливостями та досягненнями традиційної казахської культури.

При цьому, Н. Ю. Фролова, в контексті забезпечення організації системи дизайн-освіти у Білорусі, пропонує застосовувати у професійній освіті дизайнерів такий метод як проектування. Адже використання такого методу дозволить отримати майбутніми дизайнерами знання, які практично та з легкістю можна втілити в реальні проекти [13, 333].

Слід також звернути увагу на те, що сьогодні наукова школа дизайну Білорусі активно розвивається, оскільки вже відбувся перехід від етапу формування до етапу активного розвитку [3].

Варто наголосити також і на тому, що на сьогодні одним із визначальних аспектів, від якого безпосередньо залежить підготовка фахівців із дизайну виступає якість та рівень надання послуг дизайн-освіти вищими навчальними закладами [12].

Відтак, проектування навчального процесу, яким передбачається підготовка фахівців із дизайну, опираючись на інформацію, подану у [12], складається із таких етапів:

1) аналізування професійної дизайнерської діяльності та встановлення змісту дизайн-освіти;

2) встановлення цілей та прогнозування перспектив дизайн-освіти;

3) аналізування наявного стану та рівня розвитку дизайн-освіти та співставлення із міжнародними показниками;

4) розроблення та впровадження комплексної методики навчання дизайну;

5) проектування, розроблення та впровадження технологій навчання дизайну;

6) впровадження навчального процесу у практику;

7) контролювання та коригування результатів навчального процесу.

При тому, Л. Н. Солодовиченко наголошує на необхідності проведення інноваційного розвитку дизайн-освіти та заявляє, що це надто складний процес впровадження інноваційних технологій та науково-творчої і освітньої діяльності. Однак, такі дії дозволять комплексно здійснювати підготовку фахівців у сфері дизайну, яка те тільки відповідатиме міжнародним стандартам та вимогам, але і сприятиме підвищенню творчого потенціалу та професіоналізму у майбутніх фахівців – здобувачів дизайнерської освіти [9, 23].

Висновки з дослідження і перспективи подальших наукових розвідок. За результатами опрацювання наукової літератури [1–14] з'ясовано, що забезпечення якості та належного рівня організації і

викладання дизайн-освіти у закладах вищої освіти виступає запорукою формування високого рівня професіоналізму дизайнерів до виконання поставлених дизайнерських завдань. У ході проведеного дослідження встановлено, що фахова підготовка майбутніх дизайнерів у країнах СНД, яку здійснюють провідні заклади вищої освіти цих країн, має відповідати міжнародним стандартам і вимогам.

References

1. Akhmetov, L. G., Badaev, V. S., Komelina, V. A., Kuzmin, V. K. National Arts and Crafts in the Content of Art Education of Russia. *Review of European Studies*. 2015. 7 (1). P. 1–4.
   Akhmetov, L. G., Badaev, V. S., Komelina, V. A., Kuzmin, V. K. (2015). National Arts and Crafts in the Content of Art Education of Russia. *Review of European Studies*, 7 (1), 1–4. Doi:10.5539/res.v7n1p1.
2. Garin N., Usenyuk S., Panova M., Kukanov D. Design Education in Russia: The Experience of the Master of Design Course. *Design Principles and Practices: An International Journal*. 2009. 3 (4). P. 343–358.
   Garin, N., Usenyuk, S., Panova, M., Kukanov, D. (2009). Design Education in Russia: The Experience of the Master of Design Course. *Design Principles and Practices: An International Journal*, 3 (4), 343–358.
3. Березкина Л. В. Научная школа дизайна в Беларуси. *Культура. Наука. Творчество*. *VIII Международная научно-практическая конференция*. Минск, 2014. С. 40–47.
   Berezkina, L. V. (2014). Nauchnaja shkola dizayna v Belarusi [Design school of science in Belarus]. *Kultura. Nauka. Tvorchestvo*. *VIII Mezhdunarodnaya nauchno-prakticheskaya konferentsiya. Minsk. – Culture. Science. Creativity*. *VIII International Scientific and Practical Conference, 40–47*. Minsk, Belarus.
4. Бобряшова О. В., Мосиенко Л. В. Компаративный анализ российского и зарубежного опыта развития дизайн-образования. *Вестник ОГУ*. 2014. 2 (163). С. 17–23.
   Bobryashova, O. V., Mosienko, L. V. (2014). Komparativnyy analiz rossiyskogo i zarubezhnogo opyta razvitiya dizayn-obrazovaniya [Comparative analysis of Russian and foreign experience in the development of design education]. *Vestnik OGU – Bulletin of OSU, 2 (163), 17–23.*
5. Назарова С. И. Теоретико-методологические основы непрерывного профессионального образования в сфере дизайна. *Научно-технические ведомости СПбГПУ. Гуманитарные и общественные науки*. 2013. 2. С. 114–120.
   Nazarova, S. I. (2013). Teoretiko-metodologicheskie osnovy nepreryvnogo professionalnogo obrazovaniya v sfere dizayna [Theoretical and methodological foundations of continuing professional education in the field of design]. *Nauchno-tekhnicheskie vedomosti SPbGPU. Gumanitarnye i obshchestvennye nauki – Scientific and technical statements of SPbSPU. Humanities and social sciences*, *2, 114–120.*
6. Оружа Л. В. Розвиток дизайнерської освіти в світі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки: зб. наук. праць*. 2010. № 7. С. 168–172.
   Oruzha, L. V. (2010). Rozvytok dyzajnersjkoji osvity v sviti [Rozvitok designer lighting in sviti]. *Naukovyj chasopys NPU imeni M. P. Draghomanova. Serija 13. Problemy trudovoji ta profesijnoji pidghotovky: zb. nauk. pracj – The scientific chronicle of NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriya 13. Problems of labor and vocational training: zb. sciences. prats*, *7, 168–172.*
7. Первина Л. И. Формирование модели специалиста в контексте методологических проблем дизайн-образования на опыте ведущих вузов страны. *Вестник Удмуртского университета. Серия «Философия. Психология. Педагогика»*. 2015. 2. С. 71–75.
   Pervina, L. I. (2015). Formirovanie modeli spetsialista v kontekste metodologicheskikh problem dizayn-obrazovaniya na opyte vedushchikh vuzov strany [Formation of a specialist model in the context of methodological problems of design education on the experience of leading universities of the country]. *Vestnik Udmurtskogo universiteta. Seriya «Filosofiya. Psikhologiya. Pedagogika» – Bulletin of the Udmurt University. Series «ЧPhilosophy. Psychology. Pedagogy», 2, 71–75.*
8. Романовский В. Г. Современная направленность архитектурно-дизайнерского образования. *Творчество и современность*. 2017. 2 (3). С. 29–39.
   Romanovskiy, V. G. (2017). Sovremennaya napravlennost arkhitekturno-dizaynerskogo obrazovaniya [Modern orientation of architectural and design education]. *Tvorchestvo i sovremennost – Creativity and modernity, 2 (3), 29–39.*
9. Солодовиченко Л. Н. Современные технологии в дизайн-образовании. *Вестник Карагандинского университета*. 2009. 4 (56). С. 18–23.
   Solodovichenko, L. N. (2009). Sovremennye tekhnologii v dizayn-obrazovanii [Modern technologies in design education]. *Vestnik Karagandinskogo universiteta – Bulletin of the Karaganda University, 4 (56), 18–23.*
10. Турганбаева Ш. С. Становление и развитие дизайна в Казахстане. *Известия Алтайского государственного университета*. 2011. 2 (2). С. 189–193.
    Turganbaeva, Sh. S. (2011). Stanovlenie i razvitie dizayna v Kazakhstane [Formation and development of design in Kazakhstan]. *Izvestiya Altayskogo gosudarstvennogo universiteta – News of Altai State University, 2 (2), 189–193.*
11. Фролова Н. Ю. Современные проблемы дизайн-образования. *Высшая школа: проблемы и перспективы*. Материалы 13-й Междунар. науч.-метод. конф. Минск, 2018. 1. С. 330–333.

Frolova, N. Yu. (2018). Sovremennye problemy dizayn-obrazovaniya [Modern problems of design education]. *Vysshaya shkola: problemy i perspektivy*. *Materialy 13-y Mezhdunar. nauch.-metod. konf. Minsk – High school: problems and prospects*. *Materials of the 13th International scientific method. conf. 1, 330–333.* Minsk, Belarus.

12. Фурса О. Якість професійної підготовки фахівців із дизайну як запорука успішної модернізації дизайн-освіти. *Нова педагогічна думка*. 2013. 2. С. 133–137.
Fursa, O. (2013). Jakistj profesijnoji pidghotovky fakhivciv iz dyzajnu jak zaporuka uspishnoji modernizaciji dyzajn-osvity [The quality of professional training of design professionals as a key to successful modernization of design education]. *Nova pedaghoghichna dumka – New pedagogical thought, 2, 133–137.*
13. Хасанова Н. С. Форма, структура и содержание современного художественного образования в странах СНГ. *Peoples of Eurasia: history, culture and interaction problems*. *Materials of the VI inter-national scientific conference on April 5–6, 2016, Prague: Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ».* 2016. С. 61–67.
Khasanova, N. S. (2016). Forma, struktura i soderzhanie sovremennogo khudozhestvennogo obrazovaniya v stranakh SNG [Form, structure and content of contemporary art education in the CIS countries]. *Peoples of Eurasia: history, culture and interaction problems*. *Materials of the VI inter-national scientific conference on April 5–6, 2016, Prague: Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ»*, 61–67.
14. Шелестова Е. С. Современное состояние высшего образования в сфере дизайна. *Теория и практика общественного развития*. 2014. 20. С. 192–195.
Shelestova, Ye. S. (2014). Sovremennoe sostoyanie vysshego obrazovaniya v sfere dizayna [The current state of higher education in design]. *Teoriya i praktika obshchestvennogo razvitiya – Theory and practice of social development, 20, 192–195.*

Dyachenko A.

ORCID 0000-0003-4496-5931

Ph.D. in Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Depatment of industrial design
and computer technology, head of graduate school,
Kiev state Academy of decorative and applied arts and
design named after Michail Boychuka
(Kiev, Ukraine) E-mail: diachenko.alla@ya.ru

ORGANIZATION OF DESIGN-EDUCATION SYSTEMS AT THE SNR COUNTRIES

By the method *of science and statistics, the key features of the organization system design- at the lands of the Independent Powers are developed.* ***The methodology*** *has been fully adapted to the specifics of the organization of the design system in the territories of the Independent Powers. Within the framework of the topic of science articles, a methodology of the external analysis for education and analysis of specialties is being developed and development is developed at the territories of the Independent Powers.* ***The novelty of the science of science is that of*** *science, in that: 1) the definition of design has been clarified; 2) specificities of development and development of design-development have been announced in Azerbaijan, Armenia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Moldova, Tajikistan, Uzbekistan, Russia and Belarus; 3) it has been established that the innovative development of design-in-complex design permits complex design and preparation of the products in the field of design, as well as international standards and requirement; 4) it is indicated, by the simple steps of preparation for other primary mortgages of Russia for the specialty «Design» that include graphic design, design of medium, design of costume, design of interior, industrial design and design of architectural middleware; 5) it has been revealed that today the system of architecture and design in Russia is based on the achievements of applied fundamental sciences, as well as the development of innovative technologies in ambushes; 6) it has been established that scholarship to the science school of design of Belarus is actively developing, the framers are still seeing the change of form to the stage of active development.* ***Textbooks:*** *the results of the experiment are low for science. It's clear that there is a lack of safety and an equal level of organization and design protection for the main designer and the designer. It has been established at the time of the previous completion that there is a good preparation of the Maybout designers at the territories of the Independent Powers, as well as most of the most important standards.*

Keywords: *design, special, special mortgage.*

Стаття надійшла до редакції 25.04.2020

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор ***В. П. Тименко***